

6. Judo: teach. program for children's and youth sports schools, specialized children-youth schools of the Olympic reserve, schools of higher sporting skills and schools of the Olympic reserve. [Electronic resource]. – Access mode: http://dsmsu.gov.ua/media/2014/05/22/55/programma_dzudo.pdf. (In Ukrainian).

7. Kiprich S., Donets O. (2010). Theoretical analysis of the problem of individualization and modeling in sports training of martial arts. Young sports science of Ukraine: Sb. sciences etc. from the field of physical culture and sports. L., 14 (I): 125-30. (In Ukrainian).

8. Klimenko A. A. (2017). Organization of visual control in judo training: ucheb-metod. posobie. Krasnodar : KubGAU. 47 p. (In Russian).

9. Koshcheev O. S. (2009), Taekwondo WTF: Teach. program for children's and youth sports schools, specialized children-youth schools of the Olympic reserve, schools of higher sporting skills and schools of the Olympic reserve. K. 86 p. (In Ukrainian).

10. Platonov V. N. (2015). The system of preparation of athletes in the Olympic sport. General theory and its practical applications: the textbook [for trainers]: in 2 books. Kiev Olympus Lit. 1: 350-400. (In Russian).

11. Shiyani B. M., Edinak G. A., Petrishin Yu. V. (2012). Naukovy doslidzhennya u flzichnomu vihovanni ta sporti: naukoviy poslbniik [dlya fakult. flz. vih. I sp. vischih navch. zakladiv II-IV rlvnlv akreditatsiyi]. Kam'yanets-Podllyskiy : TOV «Drukarnya Ruta»,. 280 p. (In Ukrainian).

12. Stavrinov M. G., Voloshin V. M. (2011), Greco-Roman wrestling: teach. program for children's and youth sports schools, specialized children-youth schools of the Olympic reserve, schools of higher sporting skills and schools of the Olympic reserve. K. 59 p. (In Ukrainian).

13. Zadorozhna O. R. (2019). Content of tactical training in Olympic combat sports (for example fencing, wrestling and judo). Sportyvnyy visnyk Prydniprovyia. Dnipro, №. 1. С. 13-25.

14. Zadorozhna O. R., Khomiak I. I. (2019). Analysis of content of tactical training in legal documents in combat sports (for example boxing, Greco-Roman wrestling and Taekwondo WTF). Naukovyy chasopys Nac. ped. un. im. M. P. Dragomanov. K., №2 (108): 56-60. (In Ukrainian).

Мельник А. Ю.

кандидат наук з фізичного виховання і спорту

Харківська державна академія фізичної культури, м. Харків

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ АТАКУЮЧИХ ДІЙ ГРАВЦІВ АМПЛУА НАПАДАЮЧИЙ ДРУГОГО ТЕМПУ В ЗМАГАННЯХ ЖІНОЧИХ СТУДЕНТСЬКИХ КОМАНД

Проведено аналіз статистичних даних стосовно виконання нападаючих ударів гравцями другого темпу, а також оцінку відповідних показників ефективності у змагальній діяльності жіночих студентських команд. Відповідні дані одержано під час педагогічних спостережень за виконанням атакуючих дій у 15 іграх студентської ліги м. Харкова 2018-2019 рр., використовуючи запропоновану п'ятибальну шкалу оцінок. Із загальної кількості зафіксованих 3150 нападаючих ударів частка силових та обманних ударів становила 68% та 32%, відповідно. Аналіз даних показав також, що кількість силових (обманних) ударів у співвідношенні до їх загальної кількості у випадку атаки «в хід» становив 69% (58%) і «в лінію» – 31% (42%). Значення середнього показника ефективності виконання атакуючих ударів гравцями другого темпу в даних іграх доволі високе і перевищує 45%. Показано, зокрема, що при виконанні обманних ударів показник ефективності їх виконання досягав найбільшого значення у випадку спрямування атаки «в лінію», а при силових ударах – «в хід».

Ключові слова: методика, оцінки, зона, атака «в хід», атака «в лінію», показник ефективності.

Мельник А. Ю. Анализ эффективности атакующих действий игроков амплуа нападающий второго темпа в соревнованиях женских студенческих команд. *Проведен анализ статистических данных по выполнению нападающих ударов игроками второго темпа, а также оценку соответствующих показателей эффективности в соревновательной деятельности женских студенческих команд. Соответствующие данные получены при педагогических наблюдениях за выполнением атакующих действий в 15 играх студенческой лиги г. Харькова 2018-2019 гг. Используя предложенную пятибальную шкалу оценок. Из общего количества зафиксированных 3150 нападающих ударов доля силовых и обманных ударов составила 68% и 32% соответственно. Анализ данных показал также, что количество силовых (обманных) ударов в соотношении к их общему количеству в случае атаки «в ход» составил 69% (58%) и «в линию» – 31% (42%). Значение среднего показателя эффективности выполнения атакующих ударов игроками второго темпа в данных играх довольно высокое и превышает 45%. Показано, в частности, что при выполнении обманных ударов показатель эффективности их выполнения достигал наибольшего значения в случае направления атаки «в линию», а при силовых ударах – «в ход».*

Ключевые слова: методика, оценки, зона, атака «в ход», атака «в линию», показатель эффективности.

Melnyk A. The efficiency analysis of attacking actions at players of the role hitter of the second speed in competitions of women's students' teams. *The analyses of statistical data on performing spikes by players of the second speed and also the assessment of the corresponding indicators of efficiency in competitive activity of women's students' teams are carried out. The relevant data are obtained during the pedagogical observations of performance of attacking actions in 15 games of Kharkiv student's league of 2018-2019, using the offered five-point rating scale. A part of power and feigned hits made 68% and 32%,*

respectively, of total recorded 3150 spikes. The analysis of data showed also that the number of power (feigned) hits in the ratio to their total in case of attack "in course" made 69% (58%) and "in line" - "31% (42%). The average of efficiency indicator of performing spikes by players of the second speed in these games is rather high and exceeds 45%. It is shown, in particular, that the indicator of efficiency of their performance reached the greatest value in case of the attack direction "in line", and at power hits – "in course" when performing feigned hits.

Keywords: technique, estimates, zone, attack "in course", attack "in line", efficiency indicator.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Аналіз літературних джерел. Найбільш видовищним моментом будь-якого волейбольного матчу є атака. На сучасному етапі розвитку волейболу помітна тенденція в удосконаленні майстерності виконання нападаючих ударів гравцями другого темпу [5].

Аналіз результатів змагальної діяльності волейбольних команд доводить, що основний внесок в успішну гру в атаці вносять нападаючі гравці другого темпу. Акцент у нападі, в основному, робиться на силовому виконанні атакуючих ударів. Це викликано, з одного боку, покращенням селекційної роботи тренерів по підбору більш потужних і рослих нападаючих гравців, а з другого – явним поліпшенням гри команд у захисті, що в значній мірі сильно ускладнило подолання опору суперника [7, 8]. За даними авторів [1, 5] гравець, який досконало володіє технікою виконання нападаючих ударів, може надати швидкість польоту м'ячу до 130 км/год. Крім силового нападу в грі нападаючих багатьох команд спостерігається також використання обманних ударів.

Помітні зміни в розвитку тактики гри у нападі, що пов'язано в першу чергу з більш частим використанням нападу з задньої лінії, і не тільки з першої зони, а із п'ятої, і, особливо, шостої [2, 9].

У зв'язку з покращенням показників атлетизму, особливо в жіночому волейболі, в тактиці нападу все частіше використовується швидкісна атака. Нападаючі удари гравців задньої лінії, швидкісна атака з країв сітки збільшують атакуючий потенціал команд [5, 8, 10].

У сучасному волейболі, як правило використовують двухтемпову систему організації гри у нападі. До гравців першого темпу відносять – центральних блокуючих, а до гравців другого темпу – догравальників та діагональних гравців [7].

«Догравальник» – універсальний гравець, який бере участь у прийомі, в атаці і в захисті команди. Звичайний напрямок його атакуючих ударів виконується з 2-ї і 4-ї зони з країв сітки. Нерідко він підключається для виконання комбінації «пайп» (атака з 6-ї зони передачею від «зв'язуючого» гравця назад) і атаки з задньої лінії [5, 7].

Основною функцією діагонального гравця на ігровому майданчику є атака. Він не приймає участі у прийомі подачі і, завдяки схемам розстановки гравців у грі, може нападати як з задньої, так і з передньої лінії. Тобто, в кожному розіграші м'яча у нього є можливість атакувати постійно, і ця можливість у пріоритеті перед іншими [7].

Для діагонального прийнятним показником вважається відсоток успішних атак понад 55%, то для «догравальника» цілком нормально мати показник нижче 50%, так як йому, як правило, дістаються складні, погано доведені м'ячі [5].

Техніко-тактичне вдосконалення виконання атакуючих ударів, нападаючих гравців другого темпу підвищення їх ефективності є одним із головних резервів, які суттєво впливають на результативність змагальної діяльності команд. Однак, в сучасній науково-методичній літературі цьому питанню приділено ще недостатню увагу.

Тому розробка різних методик для визначення показників ефективності виконання атакуючих дій нападаючих другого темпу є актуальною та буде сприяти підвищенню рівня результативності гри команд.

Зв'язок дослідження з науковими програмами, планами, темами. Напрямок дослідження відповідає тематиці Зведеного плану науково-дослідних робіт у сфері фізичної культури і спорту на 2014–2019 рр. Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту 2.4.12 1 п. за темою «Оптимізація навчально-тренувальної та змагальної діяльності в спортивних іграх» (номер державної реєстрації № 0114U002659).

Мета: провести аналіз ефективності атакуючих дій гравців амплуа нападаючий другого темпу у змаганнях жіночих студентських команд.

Методи дослідження: аналіз наукової-методичної літератури; педагогічні спостереження, методи математичної статистики.

Результати дослідження. Дослідження проблеми визначення ефективності атакуючих дій нападаючих другого темпу проводиться в даній роботі в рамках підходу на основі методики [3, 4]. Згідно цієї методики нами були визначені відповідні кількісні показники ефективності, за допомогою методу педагогічного спостереження, який, як правило, використовується для дослідження результатів гри команд впродовж змагань.

При обчисленні цих показників була використана шестибальна шкала оцінок (від 0 до 5) для кодових записів атакуючих дій у виконанні нападаючих гравців. Використовуючи результати, що були отримані в роботах [3, 4, 6], для кожної оцінки вводиться свій коефіцієнт K_i . Він відповідає ігровій дії нападаючих, яка пов'язана з певним кінцевим результатом їх атакуючого удару. Ці коефіцієнти визначають по суті умовну ймовірність виграти очко після наступних атакуючих дій цих гравців (див. Табл. 1).

Педагогічні спостереження супроводжувалось фіксацією за допомогою спеціального кодування виконання нападаючих ударів гравців другого темпу на відповідних бланках під час ігор у змаганнях серед жіночих студентських команд м. Харкова 2018-2019 рр. Всього було проаналізовано 15 ігор, в яких було виконано 3150 нападаючих ударів. З них частка силових ударів становила 68% та обманних ударів – 32%.

В подальшому при детальному аналізі статистичних даних стосовно виконання нападаючих ударів гравців другого темпу, а також при оцінці відповідних показників ефективності були враховані атакуючі дії, які були виконані цими гравцями

обох команд впродовж їх зустрічей, що були передбачені турнірною таблицею.

Таблиця 1

Шкала оцінок для кодового запису атакуючих дій нападаючих гравців у змагальній діяльності		
Оцінка	Значення коефіцієнту	Визначення оцінки
0	$K_0=0,0$	м'яч програно (сітка, аут, кидок, тощо)
1	$K_1=0,0$	м'яч програно (удар в блок суперника)
2	$K_2=0,34$	м'яч у грі, атакує суперник
3	$K_3=0,72$	м'яч у грі, атакує своя команда
4	$K_4=1,0$	м'яч виграно без організованого блоку
5	$K_5=1,0$	м'яч виграно в боротьбі з блоком

Силкові нападаючі удари виконуються, як правило, проти блока суперника, мета яких здобути очко у боротьбі з гравцями першого ешелону його захисту: повз блоку (удари з переводом), вище блоку, «блок-аут». Ці удари відносяться до класу швидкісних атакуючих дій для зменшення часу польоту м'яча і тим самим – часу на підготовку і виконання прийому м'яча суперником. До обманних ударів відносяться різні способи ударів за блок так звані «скиди» м'яча [1].

Аналіз одержаних статистичних даних показав, що кількість силових (обманних) ударів у виконанні нападаючих гравців у співвідношенні до їх загальної кількості у випадку атаки «в хід» становив 69% (58%) і «в лінію» – 31% (42%).

Гравець амплуа «догравальника» виконує атаку «в хід» в основному із 4 зони в 6 та 5 зони, а атаку «в лінію» в 1 зону майданчика суперника. Для діагональних гравців у випадку атаки «в хід» удари виконуються з 1 та 2 зони в 1 та 6 зони, а «в лінію» – в 5 зону майданчика суперника. Причому найбільша кількість атак в іграх була виконана нападаючими гравцями з використанням силових ударів «в хід». Ймовірність влучення м'яча в аут у цьому випадку набагато менше, тому що відкрита частина майданчика більше, ніж у випадку атаки «в лінію». Але завдання виграти очко при виконанні удару у цьому напрямку є більш складним. Коли гравець виконує атакуючий удар «в лінію», йому протидіє тільки один захисник, а направляючи атаку «в хід» їх уже двоє.

Кількісний показник ефективності S атакуючих дій певного типу (силовий або обманний удар, «в хід» або «в лінію») у виконанні нападаючими гравцями другого темпу будемо визначати лінійною комбінацією добутків двох співмножників (деталі див., наприклад, в [4, 6]). Один з них представляє кількість цих дій, які відповідають оцінці i запропонованої шкали, відносно відповідної їх загальної кількості, другий – значення коефіцієнтів K_i (Табл. 1).

Результати обчислень показника S , доводять, що його значення доволі високі і перевищують 45%. На Рис. 1 наведені відповідні показники виконання атакуючих ударів різного плану.

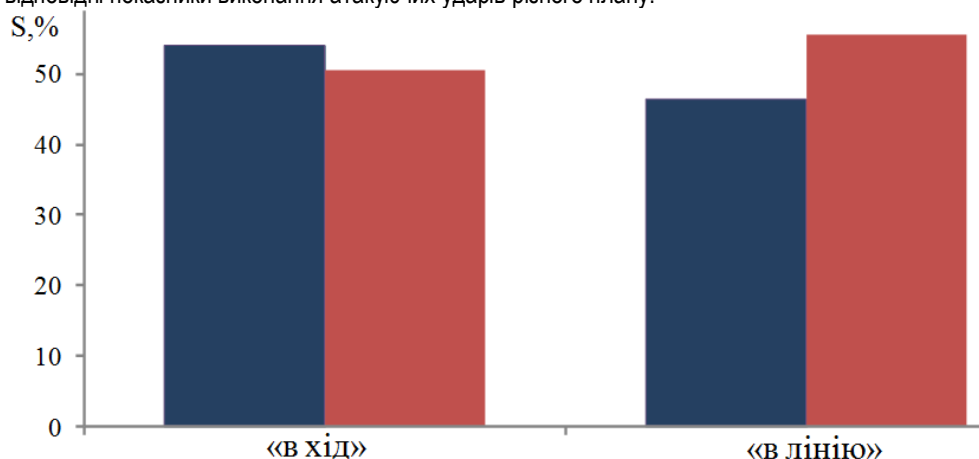

Рис. 1 Показник ефективності S атакуючих дій нападаючих другого темпу у випадку виконання ударів при їх напрямку «в хід» або «в лінію»:

- - силкові
- - обманні

Так, при виконанні обманних ударів найбільшого значення 55,5% досягає відповідний показник ефективності у випадку спрямування атаки «в лінію», при напрямку атакуючого удару «в хід» 50,6%. При силових ударах показник ефективності їх виконання приймає наступні значення: 54,1% у випадку атаки «в хід», та 46,4% у випадку атаки «в лінію».

Висновки: Проведений аналіз літературних джерел свідчить, що у сучасному волейболі, як правило використовують двухтеплову систему організації гри у нападі. До гравців першого темпу відносять – центральних блокуючих, а до гравців другого темпу – «догравальників» та діагональних гравців. Аналіз результатів змагальної діяльності волейбольних команд доводить, що основний внесок в успішну гру в атаці вносять нападаючі гравці другого темпу.

В роботі проведено детальний аналіз статистичних даних стосовно виконання атакуючих дій нападаючими

гравцями другого темпу, на основі узагальненої методики, яка ґрунтується на математичній обробці результатів педагогічних спостережень з використанням відповідних кодових записів під час змагальної діяльності.

Результати обчислень показника ефективності виконання нападаючих ударів доводять, що його значення доволі високі і перевищують 45%. Так, при виконанні нападаючими обманних атакуючих ударів найбільшого значення 55,5% досягає відповідний показник у випадку спрямування атаки «в лінію», на відміну від випадку з напрямком удару «в хід», де він дорівнює 50,6%. Для силових ударів показник ефективності їх виконання приймав наступні значення: 54,1% у випадку атаки «в хід», та 46,4% у випадку атаки «в лінію».

Використання результатів такого аналізу дозволить тренерам в практичній роботі оперативно вносити корективи як в тренувальний процес, так і в змагальну діяльність команд.

Перспективи подальших досліджень. В сучасній науково-методичній літературі питанню підвищення ефективності виконання атакуючих дій нападаючими гравцями другого темпу приділено ще недостатньо уваги. Перспективним дослідженням в цьому напрямку на наш погляд є оцінка відповідних кількісних показників ефективності та якості виконання ударів в змагальній діяльності як окремих гравців, так і команд в цілому в рамках використаної методики. Вирішення цієї проблеми потребує збільшення обсягів відповідних статистичних даних для одержання об'єктивної інформації.

Для з'ясування відповідного кола питань необхідна подальша робота.

Література

1. Беляев А. В. Волейбол: теория и методика тренировки / А. В. Беляев, Л. В. Булыкина – М.: Физкультура и спорт, 2007. – 184 с.
2. Вознюк Т. Методика вивчення нападаючого удару в волейболі на основі використання алгоритмізованої програми та активних методів навчання / Т. Вознюк, І. Боднар // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві – Луцьк: ВНУ ім. Лесі Українки, 2018. – № 2 (6). – С.10-16.
3. Волков Є. П. Методичний посібник. Керування тренувальним і змагальним процесом волейболістів високої кваліфікації за допомогою системи педагогічних спостережень / Є. П. Волков, В. К. Лісянський. – Харків: ФВУ, 2002. – 18 с.
4. Градусов В. О. Дослідження ефективності та якості виконання подач волейболістами високої кваліфікації у змагальній діяльності / В. О. Градусов, В. К. Лісянський, А. Ю. Мельник // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту – Харків: ХДАДМ, 2011. – №6. – С. 26-30.
5. Клещев Ю. Н. Волейбол. Подготовка команды к соревнованиям: Учебное пособие / Ю. Н. Клещев – Москва, 2009. – 208 с.
6. Мельник А. Ю. Методика для аналізу статистичних даних стосовно виконання різних способів подачі у змаганнях з пляжного волейболу / А. Ю. Мельник // Науково-педагогічні проблеми фізичної культури / Фізична культура і спорт – Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2019. – Вип. 5 (113) 19. – С. 93-97.
7. Міщук Д. М. Характеристики ігрових амплуа у сучасному класичному волейболі / Д. М. Міщук, Л. В. Анікеєнко // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету – Чернігів, 2014. – Вип. 118(4). С. 118-121.
8. Araújo Rui Procedural knowledge, decision-making and game performance analysis in Female volleyball attack according to the player's experience and competitive success / Rui Araújo, José Afonso, Isabel Mesquita // International Journal of Performance Analysis in Sport, 2011. – Vol. 11, №2. – pp. 1-13.
9. Mesquita Isabel Characterization of the opposite player's attack from the opposition block characteristics. An applied study in the Athens Olympic games in female volleyball teams / Isabel Mesquita, Bruno César // International Journal of Performance Analysis in Sport, 2007 – Vol. 7, №2. – pp. 13-27.
10. Sato Kosuke Development and assessment of a block machine for volleyball attack training / Kosuke Sato, Keita Watanabe, Shuichi Mizuno, Masayoshi Manabe, Hiroaki Yano, Hiroo Iwata // Advanced Robotics, 2017. – Vol. 31, №21. – pp. 1144-1156.

Reference

1. Belyaev, A. V., Bulyikina, L. V. (2007) Volleyball: theory and method of training. Moskva: Fizkultura i sport, 184 p.
2. Voznyuk, T., Bodnar, I. (2018). "Method of studying volleyball spikes based on the use of algorithmic program and active teaching methods" Fizichne vihovannya, sport i kultura zdorov'ya u suchasnomu suspilstvi – Lutsk: VNU Im. Lesi Ukrayinki, no 2 (6). pp. 10-16.
3. Volkov, Ye. P., Lisianskyi, V. K. (2002), Metodichnyi posibnyk. "Management of the training and competitive process of high-skilled volleyball players through the system of pedagogical observations". Kharkiv: FVU. 18 p.
4. Hradusov, V. O., Lisianskyi, V. K., Melnyk, A. Yu. (2011) "Investigation of efficiency and quality of performance of volleyballing volunteers of high qualification in competitive activities", Pedagogika, psykholohiia ta medyko-biologichni problemy fizychnoho vykhovannia i sportu. Kharkiv: KhDADM, no 6. pp. 26-30.
5. Kleshev, Yu. N. (2009) "Volleyball. Preparing the team for the competition. Training manual". Moskva, 208 p.
6. Melnik, A. Yu. (2019) "The technique for the analysis of statistical data concerning execution of different ways of serves in beach volleyball competitions", Naukovo-pedagogichni problemi fizichnoi kulturi / Fizichna kultura i sport. Kiyiv: NPU Im. M. P. Dragomanova, Vol. 5 (113) 19, pp. 93-97
7. Mischuk, D. M., Anikeenko, L. V. (2014) "Characteristics of playing role in modern classical volleyball" Visnik Chernigivskogo natsionalnogo pedagogichnogo universitetu. Chernigiv, Vol. 118(4), pp. 118-121.
8. Araújo Rui, Afonso José and Mesquita Isabel (2011) "Procedural knowledge, decision-making and game performance analysis in Female volleyball attack according to the player's experience and competitive success", International Journal of

Performance Analysis in Sport, Vol. 11, no. 2, pp. 1-13.

9. Mesquita, Isabel and César, Bruno (2007) "Characterization of the opposite player's attack from the opposition block characteristics. An applied study in the Athens Olympic games in female volleyball teams", International Journal of Performance Analysis in Sport, Vol. 7, no 2, pp. 13-27.

10. Sato, Kosuke, Watanabe, Keita, Mizuno, Shuichi, Manabe, Masayoshi, Yano, Hiroaki and Iwata Hiroo (2017) "Development and assessment of a block machine for volleyball attack training", Advanced Robotics, Vol. 31, no. 21, pp. 1144-1156.

УДК 796.325:378(045)

Рогаль І. В., асистент
Васькевич С.С., асистент
Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

СУЧАСНІ ПІДХОДИ УДОСКОНАЛЕННЯ ТАКТИКИ ГРИ ВОЛЕЙБОЛ У СТУДЕНТІВ ЗВО

У статті розглянуті сучасні методи тактичної підготовки студентів волейболістів з метою ефективного розвитку їх продуктивності та користі на майданчику. Проведено аналіз та узагальнення літературних джерел для визначення шляхів вдосконалення тактичних якостей спортсменів в тренувальному процесі та під час змагань у волейболі. Встановлено, що в процесі навчально-тренувальної роботи важливо не тільки підготувати спортсмена з точки зору його фізичних якостей і морально-вольового характеру, а й розвивати у нього тактично-технічні навички. Тактичні якості спортсменів проявляються в діях, спрямованих на подолання труднощів визначених специфікою даного виду спорту. Щоб розвивати ті чи інші тактичні навички необхідно враховувати конкретні ситуації, з якими стикається гравець в процесі підготовки. Процес формування тактично-технічних якостей не повинен відбуватися стихійно, ними треба керувати.

Ключові слова: волейбол, студенти, тактично-технічні навички, змагання.

Рогаль І. В., Васькевич С.С. Современные подходы совершенствования тактики игры волейбол у студентов высших учебных заведений. В статье рассмотрены современные методы тактической подготовки студентов волейболистов с целью эффективного развития их производительности и полезности на площадке. Проведен анализ и обобщение литературных источников для определения путей совершенствования тактических качеств спортсменов в тренировочном процессе и во время соревнований в волейболе. Установлено, что в процессе учебно-тренировочной работы важно не только подготовить спортсмена с точки зрения его физических качеств и морально-волевого характера, но и развивать у него тактико-технические навыки. Тактические качества спортсменов проявляются в действиях, направленных на преодоление трудностей определенных спецификой данного вида спорта. Чтобы развивать те или иные тактические навыки необходимо учитывать конкретные ситуации, с которыми сталкивается игрок в процессе подготовки. Процесс формирования тактико-технических качеств не должно происходить стихийно, ими надо управлять.

Ключевые слова: волейбол, студенты, тактико-технические навыки, соревнования.

Rogal I., Vashkevich S. Modern approaches to improving the tactics of the game of volleyball among students of higher educational institutions. The article discusses modern tactical training methods for volleyball students in order to effectively develop their performance and usefulness on the court. One of the most important concepts of volleyball, like many other team sports, is the interaction between players. There should always be contact between team members in the drawing process. The analysis and synthesis of literary sources to determine ways to improve the tactical qualities of athletes in the training process and during competitions in volleyball. It has been established that in the process of training work it is important not only to prepare an athlete from the point of view of his physical qualities and moral character, but also to develop his tactical and technical skills. The tactical qualities of athletes are manifested in actions aimed at overcoming the difficulties defined by the specific nature of this sport. To develop tactical skills, it is necessary to take into account the specific situations with which facing the player in preparation.

Volleyball tactical strategies are usually divided into attacking and defensive. Group tactical actions of players in the attack are manifested in certain tactical combinations - pre-agreed and experienced interactions, in which one of the volleyball players attack at the first tempo and the other - at the second tempo. Combinations have certain names: "wave", "cross", "echelon", "return".

The process of formation of tactical and technical qualities should not occur spontaneously, they must be managed. Therefore, the more correctly the training process will be organized and the better the educational work will be organized, the more successful the team will be at competitions at various levels.

Keywords: volleyball, students, tactical and technical skills, competitions.

Постановка проблеми. Системний розвиток сфери фізичної культури і спорту в Україні визначають значимість постійного пошуку нових методик навчання, які характеризуються значним розширенням класу задач, елементом яких є особистість спортсмена [5, с. 85]. Аналіз протоколів різного рівня змагань серед молодіжних команд з ігрових видів спорту показав, що протягом останніх років спортивна майстерність студентів, які навчаються у непрофільних закладах вищої освіти, потребує вдосконалення. В наш час актуальною є проблема розробки нових підходів, принципових рішень для завдань керування процесом спортивного тренування в цілому й техніко-тактичної підготовки, зокрема [8, с. 46].